

שיעורים בשו"ת אגרות משה

כט. הזרעה מלאכותית (אבן העזר חלק א סימן עא)

מאת רב משה מאיר ב"ר אלימלך קורץ | mitchellmkurtz@gmail.com

דידן אין להתיר ע"י משמוש בהאבר אבל ע"י הדברים שמתירין שם היה לן להתיר גם בכאן ואף שהוא רק ספק הא גם התם הוא רק ספק דעיקר הטעם משום שעכ"פ הוא לצורך פו"ר אבל בכאן כיון שרשאי בתשמיש עם אשתו אין לעשות ע"י הרהור באשה וע"י נהמא חמימא דשערי אבי פוקרי אלא בתשמיש ואם להבדיקה טוב בהלבשת הכיסים על אברו בשעת תשמיש הוא עדיף כיון שדעת הגר"ע באחייעזר שהוא דרך תשמיש לענין אשה שסכנה לה להתעבר אף שלדעתי לא מסתבר זה כלל אבל עכ"פ הא הגר"ע סובר כן. ואם זה לא טוב לבדיקה אז יהיה רשאי לדוש מבפנים ולזרות מבחוץ לתוך בקבוק. ושמעתי שגם הגאונים מדור הקודם התירו זה לבדיקה.

ולבעול בבית הרופא והרופא יקבץ הזרע ממעי האשה אף אם יהיה זה טוב לבדיקה הוא פריצות גדולה שאין כדאי לעשות כן אלא יעשה כדכתבתי, ידידו, משה פיינשטיין

ב. שו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק ב סימן יח)

כא"א לה להתעבר אלא בזילוף זרע הבעל למעיה קודם שישלמו ז' נקיים כ' מנחם אב תשכ"א. מע"כ ידידי הרב הגאון מוהר"ר יעקב הכהן זעלצער שליט"א הרב דקה"י עדת ישורון ביאהאננעסבורג.

... אבל כפי שמשמע הוי הנידון לזלף זרע הבעל לתוך בטנה שלא בתשמיש אלא ע"י שפופרת שעושין הרופאים, אין צורך לטבילה בזה כי איסור וכרת דנדה הוא רק ע"י תשמיש דביאה ואם תתעבר מזרע הבעל בנדתה ע"י הזילוף שהוא כאמבטי שאיתא בגמ' אין שום פגם על הולד...

ג. ט"ז (יורה דעה סימן קצה סק"ז)

לא יסתכל כו'... מצאתי בהג"ה סמ"ק ישן בשם מהר"ר פריץ אשה נדה יכולה לשכוב אסדיני בעלה

א. שו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק א סימן ע)

בענין בדיקת הזרע לידע איך לרפאהו שיוכל להוליד כ"ב אלול תשט"ו. מע"כ ידידי הרה"ג מהר"ר אפרים גרינבלאט שליט"א.

הנה בדבר אדם שצריכים הרופאים לבדוק את הזרע שלו כדי שיוכלו לידע איך לרפאהו כדי שיוכל להוליד ששאלת אם אין בזה משום איסור הוצאת זרע לבטלה. והנה ביבמות דף ע"ו איתא א"ר יהודה אמר שמואל ניקב ונסתם כל שאילו נקרי ונקרע פסול ואי לאו כשר שלח ליה רבא בריה דרבה לר' יוסף היכי עבדינן א"ל מייתנין נהמא חמימא דשערי ומנחינן ליה אבי פוקרי ומקרי וחזינן ליה ולאביי מעברינן קמיה בגדי צבעונין כדי שיהרהר באשה ונקרי ומשמע שם של"פ וב' הדרכים מותר א"כ מפורש שכיון שהוא לצורך לידע אם מותר לישא ישראלית מותר לעשות מעשה שיגרום לו להוציא זרע. וגם מותר להרהר באשה אף שהוא אסור מקרא דונשמרת כדאיתא בכתובות דף מ"ו מ"מ כיון שהאיסור הוא כדי שלא יבוא לידי קרי מותר כאן כיון שהוא לצורך בדיקה שמא יותר ע"י זה לישא אשה ישראלית. ויש למילף לעובדא דידן עוד מכ"ש דהתם הא יכול ליקח גיורת ומ"מ מותר לבדוק בהוצאת זרע בשביל הצורך ליקח ישראלית שג"ז הוא צורך ולא נחשב לבטלה כ"ש בכאן שעתה אינו מוליד שיש להתיר להוציא זרע כדי לידע איך לרפאותו שיוליד שהוי זה לצורך ולא לבטלה.

אבל חזינן משם שע"י משמוש בידים בהאבר אסור דלכן שאל היכי עבדינן. והטעם נראה משום דעל משמוש ידים בהאבר איכא איסור לא תנאף כדתנא דב"ר ישמעאל בנדה דף י"ג לא תנאף לא תהא בך ניאוף בין ביד בין ברגל שזה לא הותר אבל ע"י מעשה בשאר אברים כגון הא דנהמא חמימא דשערי אבי פוקרי וכן להרהר באשה כדי שיצא הזרע שליכא בזה איסור לא תנאף אלא איסור הוצאת זרע לבטלה מותר לצורך בדיקה שלא נחשב זה לבטלה. ולכן גם בעובדא

שיהיה מספר הראוי להריון ומדלא יעצו לו זה משמע שזרעו אין ראוי כלל ואין שייך שיצורף והעיבור יהיה רק משל זרע האחר ומה שיקחו גם זרעו הוא לרמאות בעלמא. ונמצא שדין זה הוא רק כזריקת זרע של אחר לגמרי.

ודין זרע אחר מפורש לאיסור בט"ז יו"ד סימן קצ"ה סק"ז שהביא משם הר"ר פרץ בהגהת סמ"ק שאשה צריכה ליוזר מלשכוב אסדינים ששכב עליהן איש אחר פן תתעבר משכבת זרע של אחר, הרי חזינן שאסור לאשה להתעבר מזרע של אחר אפילו שלא בביאה שהולד כשר. אבל מכיון שהטעם מפורש שם שהוא מדין גזירה שמא ישא אחותו מאביו וכן הוא בב"ש סימן א' סק"י, יש להתיר בזרע של נכרי שכיון שהולד יהיה ישראל כיון שאמו ישראלית אין לחוש לכלום דאין לו יחוס להאב הנכרי אף אם היה דרך ביאה וכ"ש כשאינו דרך ביאה אלא מאמבטי. ואם יש ספק שמא גם בעלה יתרפא בתוך ג' חדשים לזריקת זרע של הנכרי במעיה תפרוש מבעלה ג' חדשים. ואם הרופאים אומדין שלא אפשר שיתרפא בתוך ג' חדשים לא תצטרך לפרוש מבעלה כי לא פלוג ליכא בזה דהוא מלתא דלא שכיחא ואינו בכלל הגזירה דדרך ביאה. וגם יועיל מה שהזרע יהיה משל נכרי אף להסוברים דמזרע אחר הוא ממזר גם בלא ביאה עיין באוצר הפוסקים ס"ק מ"ב שהביא כן בשם ספר בר ליואי, אף שפשוט שאין שיטתו כלום נגד הר' פרץ וסוברין כן גם הב"ח והט"ז והח"מ והב"ש, אבל של נכרי אף לשיטתו הרי אף מביאת נכרי הלכה שאין הולד ממזר.

ולכן יש להתיר בשעת הדחק גדול ומצטערים מאד בהשתוקקם לולד, לזרוק להאשה במעיה זרע של נכרי דוקא. ומסתבר שאף סתם זרע יש לתלות שהוא של נכרים כי רוב אלו שמוציאין זרעם לזה הם נכרים, לבד מה שבהמדינה הם רוב עכו"ם הרי ביחוד בהוצאת זרע שהוא דבר איסור הרי אין להחשיב חלק גדול מישראל מעושין זה אלא רק אלו שאינם שומרי תורה שלכן הוא מיעוטא דמיעוטא מישראל ויש למיזל בתר רובא שהם מנכרים, ואם אפשר להודע בברור שהוא של נכרים טוב לשאול על זה.

ונזהרות מסדינים ששכב עליהם איש אחר פן תתעבר משכבת זרע של אחר, ואמאי אינה חוששת פן תתעבר בנדוטה משכבת זרע של בעלה ויהא הולד בן הנדה? והשיב כיון דאין כאן ביאת איסור הולד כשר לגמרי אפילו תתעבר משכבת זרע של אחר כי הלא בן סירא כשר היה אלא דמשכבת זרע של אחר קפדינן אהבתנה וגזירה שמא ישא אחותו מאביו כדאיתא ביבמות עכ"ל הועתק מספר מו"ח ז"ל:

ד. שו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק א סימן עא)

בדין זריקת זרע למעי האשה שחזשו הרופאים ר"ח ניסן תשי"ט. מע"כ ידידי הרה"ג מוהר"ר יעקב האמניק שליט"א.

בדבר מה שנשאלתי מרעיתו הרבנית הכבודה מרת חנה תחיה עבור אשה אחת שנתביישה לשאול מכתר"ה נתאחרתי להשיב משום שרציתי לחקור הדבר אצל רופאים מומחים וכפי שנודעתי ע"י חתני הרה"ג ר' משה דוד טענדלער שליט"א מה שמוסיפים לזרע של איש זה מזרע איש אחר שקוראים "בוטטער" הוא רק ענין רמאות להשקיט רוח בעל האשה שיחשוב שהולד הוא גם מזרע שלו והוא אביו אבל באמת אינו כלום.

(א) ולפ"מ שפרש"י בסוטה דף מ"ב ד"ה בר מאה פאפי שאף שבאו הרבה אנשים על אשה בלילה אחד ונתעברה אין העיבור אלא מן אחד עיי"ש הרי א"א זה כלל שיהיה לשנים חלק אבהתא בהולד אלא שהוא לאחד וממילא כיון ששלו אינו ראוי ושל האחר ראוי הרי יהיה הולד של האחר כולו.

(ב) אך להתוס' שם שכתבו אליבא דמסקנת הירושלמי יבמות פ"ד ה"ב אפשר לאשה להתעבר גם מזרע של שני אנשים היה אפשר להיות דבר כזה שמעירוב זרע שלו ושל איש אחר תתעבר מזרע שניהם ויהיו לשניהם חלק אבהתא בהולד ויש ממש בעשיית הבוטטער שיהיה גם לו שייכות אבהתא בהולד דלא כהודעת חתני הרמז"ט.

אבל הוא רק בזרע של שני אנשים שוים, דבעובדא זו הרי אם היה החסרון בשל איש זה שמספר החיות בזרע שלו הוא רק מחצה מכפי הצורך לעיבור, היו הרופאים מיעצים להאיש שיוציא זרע שני פעמים או שלשה עד

{א} יש האחד מקרא **דונשמרת מכ"ד רע** בכתובות דף מ"ו שאיתא שם מכאן א"ר פינחס בן יאיר אל יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה שאיסור זה הוא אף באשתו שהיא מותרת לו. וכן מה שאסור להסתכל באשה נדה /נאה/ אפילו פנויה ובא"א אפילו מכוערת ובבגדי צבע של אשה המכירה ובבעלי חיים כשנזקקין זה לזו שאיתא בע"ז דף כ' נמי מקרא זה אינו מחמת שיהרהר לעשות עברה עמה אלא דאף שלא יהרהר לעשות עברה מחמת זה אסור משום **שזה מביא לידי טומאת קרי** שאסור להוציא לבטלה.

{ב} והשני מקרא **דאחרי עינכם** דדריש בברכות דף י"ב זה הרהור עברה אינו מצד חששת הוצאת זרע לבטלה **אלא הוא איסור מלהרהר לעשות העברה** דזנות כמו הא דדריש מאחרי לבבכם הרהור ע"ז דהוא לעבור איסור ע"ז שהתורה אסרה בהו אף המחשבה לעבור...

ו. שו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק א סימן עא) [המשך]

...והנה אם יש בזרע שלו כח החיות לחלק גדול אך שחסר למדת הצורך להריון שיש עצה שיקחו זרע שלו משנים ושלושה פעמים, ולפעמים יש שע"י ביאה מצד שחסר במעט כח החיות לא מגיעין לתוך הרחם ויש עצה שע"י שהרופא יזרוק את זרע שלו לתוך הרחם בשפופרת תתעבר אף מזרע שלו של פעם אחת, צריך לידע שאסור להוציא זרעו ע"י משמוש ידים וכלים שמוציאין הרופאים אף שהוא לצורך עיבור ולד. דהא חזינן ביבמות דף ע"ו דאף במקום שליכא איסור הוצאת זרע משום שהוא לצורך להתירו לישא אשה שלכן לא הוי לבטלה אסור להוציא במשמוש הידים ובכלים, דבניקב הגיד ונסתם דאם נקרי ונקרע פסול ואם לאו כשר בעי רבא בריה דרבה היכי עבדינן והשיב רב יוסף דהוא ע"י שיניחו נהמא חמימא דשערי אבי פוקרי ולאביי ע"י שיעבירו לפניו בגדי צבעונין ויהרהר בנשים, והרי היו יכולין להוציא במשמוש ידים וכלים אלמא דאסור אלא דוקא ע"י תחבולות שאמרו. ואף שלאיסור הוצאת זרע לבטלה אסור ע"י תחבולות אלו ולהרהר בנשים הוא איסור לאו בתורה מקרא **דונשמרת מכל דבר רע** כדי שלא יבא לידי טומאה

ומה שהביא באוצר הפוסקים בשם ספר מנחם משיב שחלילה לבת ישראל להפקיר עצמה להזנות המלאכותית שהמציאו הרופאים הם דברים בעלמא שאין זה שייכות לזנות כלל והאיסור הוא מצד שמא ישא אחותו מאביו. **ובלא רשות הבעל יש איסור מצד שעבודה להבעל** וכשהיא מעוברת א"א **לבעל להזקק לה הרבה פעמים כשרוצה** וגם שאינו רוצה ליהרהר בתשמיש כפי שצריך בתשמיש אשה מעוברת וגם שצריך ע"ז **הוצאה מרובה** שאסור לה לגרום לו הוצאה יתירה של העיבור והלידה והוצאת הולד אבל ברשות הבעל ומצטערים הרבה יש להתיר אבל דוקא מזרע של נכרי.

(ומה שהביא שם מס' מנחת יחיאל בשם ס' זכר לחגיגה שסובר דהולד מאמבטי הוא ממזר משום דהא שהולד ממזר אינו משום הנאת ביאה, הם דברי הבל דאף דודאי מה שהוא ממזר הוא אף באופן שהיה להם עוד צער גדול אבל **עכ"פ דוקא משום מעשה הביאה הוא ממזר** ולא כשנתעברה מאמבטי כדסובר הר' פרץ והסכימו לו רבותינו נו"כ הש"ע כדלעיל).

וממילא כיון שזרע שלו לא יועיל לכולם אלא לרמותו להשקיט רוחו אסור מטעם **הוצאת זרע לבטלה** שאסור לאדם להוציא זרע שלא ע"י ביאה באשתו, ואף שאין זרעו ראוי להוליד אין זה היתר להוציא הזרע שלא במעי אשתו אף ע"י התחבולות וגרמא...

{ה. שו"ת אגרות משה (אבן העזר ח"א סימן סט)}
באיסורי הרהור מקרא דונשמרת וקרא דאחרי עיניכם ה' מנ"א תשי"א. מע"כ ידידי הרה"ג ר' צבי גערצולין שליט"א הלומד בבית מדרש עליון בספרינג וואלי.
והנה מהשאלות ששאלת יש דברים שקשה לדבר בהם מצד רוב הפרצה שאף הרבה כשרים ויראי ה' נפרצו בזה בעוה"ר. ועיין בט"ז חו"מ סי' שצ"ג בשם מהרש"ל אף בדורם לענין זרועות מגולות. ולכן לא אשיב בזה ושומר נפשו ירחק מכל כיוצא בזה אך בדברים האחרים אשיב הנכון לע"ד.

והנה שני עניני איסור הרהור

אך שמעתי שלא טוב להריון וממילא יהיה גם אסור
מדין זרע לבטלה, ידידו, משה פיינשטיין

ז. שו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק א סימן י)

באשה שזרק הרופא במעיה זרע של איש אחר אם
נאסרה לבעלה, ואם יש איזה חשש בהולד א' דר"ח אדר
תשכ"א. מע"כ ידידי הר' ברוך גראס שליט"א.
הנה בדבר האשה אשר עברו כעשר שנים ולא ילדה
והחסרון אמרו הרופאים שהוא ממנו שלכן מחמת
שרצתה להוליד בן כרצון כל הנשים, וכדאיתא ביבמות
דף ס"ה דאף דהלכה דלא מיפקדא אשה אמצות פו"ר
מ"מ כופין הבעל לגרשה וליתן לה כתובה בטענה
דמסיבו דילה מאי תיהוי עלה דהך אתתא, ולא בעיא הך
אתתא חוטרא לידה ומרא לקבורה, ובלא זה ידוע גם
מהאמהות הקדושות שרצו להוליד וכל נשי דעלמא כן,
הלכה להרופא וזרק ברחמה זרע של איש אחר שלא
ברשות בעלה ונשאל מע"כ מהבעל אם מותרת לו ואיך
הוא דין הולד.

{ה. ספר מסורת משה (עמ' תכה-תכו)}

גירושין לאחר עשר שנים שאין לו ילדים
ק"ז) זוג בא לפני רבינו וסיפר הבעל שהתחתנו לפני
עשר שנים, ורק פעם אחת הצליח הבעל שיצא זרע
בשעת ביאה, כל שאר הזמן יש רק קישוי, אך לא יוצא
זרע, אף שבלילה לפעמים יוצא זרע. והלך אצל איזה
רב, והוא ציווהו לגרש אתו. אך האשה בעצמה
אינה תובעת גט, ואולי אותו הרב סובר שבאשה אחרת
יהיה יכול לבעול כדרכו. ואמר רבינו זה תמוה מה
שאמר אותו הרב, דלמה יהיה חילוק באיזה אשה,
וזה ענין של עצבים, ואם יהיה אפשר לרפאותו, תוכל
לרפאותו באישה זו!

והנה בעצם הענין, מה שמוזכר בגמרא (יבמות ס"ד
ע"א) שאחר עשר שנים יש לגרש, לא שייך מצידך,
דהלא החסרון כן, ומצד אשתך, בוודאי אם תובעת גט,
יש למלא רצונה. אבל אם היא לא מבקשת, מאחר
שאינה מצווה על פריה ורביה, למה לנו ליעצה כך
לעשות! ובירכם רבינו שיתרפאו, ואמר (רבינו)
שישתדל למצוא מרופאים אם יש איזה דרך לרפואה,
אם ימצא משהו, יצלצלם, ובניתיים יש להם לחכות עוד

שהוא מצד איסור הוצאת זרע, דמצד דין הטומאה ליכא
איסור דרשאין להיטמא שלא ברגל בכל הטומאות לבד
כהנים במת שאסורין, אלא שהוא מצד איסור הוצאת
זרע לבטלה וכמפורש איסור הרהור בנשים ברמב"ם
וש"ע בהלכות איסור הוצאת זרע, ומ"מ מותר לבדוק
בזה אם נסתם היטב להתירו לקהל מטעם דלא הוי
הוצאה זו לבטלה כיון דהוא להתירו לישא אשה
ולהוליד בנים וא"כ מ"ט אסור להוציא בידים ובכלים.
וצריך לומר משום שלהוציא בידים וכלים איכא
איסור אחר מקרא **דלא תנאף** דדריש תנא דבי ר'
ישמעאל בנדה דף י"ג לא תהא כך ניאוף בין ביד
בין ברגל ואיסור זה הוא איסור מצד עצמו וזה לא
הותר אף לצורך לישא אשה ולהוליד בנים שלא
הותרו איסורין לזה ולכן בעי היכי עבדינן והוצרכו רב
יוסף ואב"י לתרץ שמוציאין ע"י הנחת חמימא אבי
פוקרי והרהור בנשים שהאיסור בזה הוא רק מדין
הוצאת זרע לבטלה שבכאן שהוא לצורך לישא אשה
אין זה לבטלה ומותר.

ונמצא שגם כאן להוציא הזרע כדי לזרוק במעי האשה
להוליד אף שאין זה לבטלה אסור להוציא בידים מצד
איסור לא תנאף ביד וברגל ורק ע"י התחבולות שזה
הוא דבר קשה להרבה אנשים כדהקשה רבא דלאו
כו"ע ברזילי הגלעדי הוא, ובהנחת חמימא אבי פוקרי
לא בקיאינן בזה. אבל הוא רק התם שאין לו אשה,
דבעובדא זידן שיש לו אשה הרי יכול לדוש
מבפנים ולזרות מבחוץ דהא האיסור בזה הוא מטעם
הוצאת זרע לבטלה כדאיתא ביבמות דף ל"ד ובכאן
שהוא אדרבה כדי שתתעבר מזה לא הוי לבטלה
ומותר, והוא שבשעת תשמישו עם אשתו יכניס אברו
לפנים האשה באותו מקום כדרך תשמיש וכשירגיש
שהזרע מתחיל לצאת יוציא ויזרה לתוך זכוכית כמו
שיאמר לו הרופא והרופא יקח זרע זה ויזרוק למעיה
בתוך הרחם. ואם צריך לשנים ושלשה פעמים יעשה
זה בשתים ושלש ביאות עם אשתו

ואם טוב להריון גם כשיוציא הזרע בהכיסים
שילבש על אברו בשעת תשמיש ישמש בהכיס, דאף
שהוא דבר אסור הוא ג"כ מדין הוצאת זרע לבטלה
שבכאן שהוא אדרבה כדי שתתעבר ליכא איסור זה.

קצת זמן, דהאשה עדיין צעירה, פחותה מגיל שלושים, ועוד כמה חדשים לא יזיקה.

ואחר שעזבו, אמר לי רבינו שזהו המקרה השלישי בעשרים השנים האחרונות, שאני נפגש במציאות כזאת, והשניים הראשונים לא מצאו תרופה, אך אולי היום יש איזה דרך. והנה המקרה הראשון חשבו לאמץ ילד, ובסוף נתעברה על ידי הזרעה מלאכותית ואולי יש עיצה כזו במקרה כאן, אם שייך להשיג זרע מהבעל, אולי ממה שקורה לפעמים בלילה, **שילבוש כיס בכל לילה**, אם זה עצה, או משהו כזה. דאף שבתחילה לא ביקשה האשה גט, אבל מ"מ כנראה רצונה להוליד.

ט. שו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק א סימן י)

[המשך]

הנה ברור שבלא **ביאת איש** לא נאסרה אשה לבעלה ואיסור סוטה לבעלה הוא רק מצד איסור הביאה ולא מצד הזרע של איש אחר שיש במעיה **דאם בעלה איש אחר אף בביאה שלא יצא זרע ואף בשלא כדרכה נאסרה על בעלה מדין סוטה** ואם בא זרע לגופה שלא מביאה כאמבטי שנזכר בגמ' **שלא נעשה איסור זנות** לא נאסרה על בעלה.

וכן הולד הוא כשר **שגם ממזרות הוא רק כשהיה ע"י ביאה**, ואף שהולד ממזר אף באופן שדבקום נכרים זה בזו שלא עברו על האיסור משום שהיו אנוסים מ"מ היה זה **דרך ביאה** שהוא זנות,

אבל בנתעברה ע"י שנכנס הזרע של אחר במעיה באמבטי שנזכר בגמ' וכהא דעושין הרופאים בזמננו אינו ממזר ואף שהיה זרע של אחד מקרוביה כגון מאביה וחמיה ואחיה, **וכידוע שבן סירא נולד כן ומפורש בט"ז יו"ד סימן קצ"ה סק"ז** וכן בב"ח שהביא מהגהת סמ"ק בשם הר' פרץ דכיון דאין כאן ביאת איסור הולד כשר לגמרי אפילו תתעבר מש"ז של אחר כי הלא בן סירא כשר היה וכן משמע בב"ש באה"ע סק"י ובח"מ סק"ח. ומה שהביא באוצר הפוסקים שם סק"מ"ב בשם ספר בר ליואי ומנחת יחיאל שחולקין אינו כלום ומה שהקשה דהולד ממזר אינו משום הנאת ביאה, הוא הבל דאף שאינו משום הנאת ביאה אבל

ודאי דוקא משום ביאה היא דהוא דבר האסור כדאיתא בלשון הגהת סמ"ק ואין לחוש לזה כלל.

אך אם ידוע של איזה אדם הוא אם הוא משל יהודי יהיה הולד אסור לינשא לזרע של אותו אדם כדאיתא בט"ז שם ובב"ש שם אבל כיון שלא ידוע יהיה מותר בכל הנשים משום **דאזלינן בתר רובא** נשים שמותרות לו. אבל האמת שאין לחוש שהזרע היה משל יהודי כיון **שהרוב הם משל נכרים**, דלכד שהערים שלנו וכל המדינה הם רוב נכרים, הוו אלו המוציאין זרע שלהם לדבר זה ודאי רוב נכרים.

ומה שאמר הרופא שהוא משל יהודי אינו נאמן דאמר זה משום שחשב שזה יותר טוב לפניה שהיא יהודית. ולכן ליכא שום חשש איסור לא בהאשה לבעלה ולא בהולד לקהל. ועיין באוצר הפוסקים שהביא בשם מהרש"ם שאף לכתחלה התיר לעשות כן בשעת צורך גדול וכן בשם ספר עמק הלכה וכ"ש כשכבר נעשה זה שח"ו לו להתרחק מאשתו.

ואם הולד תהיה בת אם מותרת לכהונה יש ג"כ לצדד להתיר

{א} שהרי שיטת הרי"ף **שהולד מעכו"ם הבא על בת ישראל כשרה לכהונה**

{ב} ואף להש"ע סימן ד' סעיף י"ט שפסול לכהונה הרי הכא יש ספק להח"מ [חלקת מחוקק] **שמא אין שייך כלל לבעל הזרע שלא נקרא בנו**

{ג} ואף שיותר נוטה כהב"ש שהוא בנו וא"כ הכא אולי נחשב שהוא זרע של עכו"ם אף שלא מתייחס אחריו, הרי יש כאן קצת ספק **שמא הוא של יהודי** ואף שהוא מיעוט הוי בצרוף שניהם כספק גמור

{ד} וכיון שמסיק הב"ש בסק"ב **שבדיעבד אין מוציאין אם ניסת לכהן** אין לאוסרה לזו שהוא ספק גם להשו"ע אף מלינשא לכתחלה.

וגם נראה לע"ד שאף ולד בת ישראל מעכו"ם שפסולה לכהונה הוא נמי דוקא כשהיה דרך ביאה שהוא איסור ולא מאמבטי ולכן אף לכהונה אין לפוסלה.

אבל הבעל אם אינו רוצה לזון אותו יהיה **פטור** וכן יהיה **פטור** מהוצאת הלידה ורפואתה שע"י זה **כיון שעשתה זה שלא ברשותו**. ידידו, משה פיינשטיין

י. שו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק ב סימן יא)

בדבר תשובתי סימן י' וסימן ע"א מספרי אגרות משה על אה"ע בעה"י כ"ב סיון תשכ"ב. מע"כ ידידי הנכבד מאד הרה"ג מוהר"ר משה חיים אפרים בלאך שליט"א. הנה קבלתי מכתבו הארוך מאד המלא דברי תוכחה על כל גדותיו על מה שלפי דעתו נדמה לו שתשובתי סימן י' וסימן ע"א מספרי אגרות משה על אה"ע יגרמו איזה פרצה בטהרת וקדושת יחס כלל ישראל. וניכר ממכתב כתר"ה שהיה סבור שיהיה לי קפידא על דברי התוכחה שלו, ואני אדרבה אני נרגש מזה שאני רואה שנמצאים אנשים בעלי רוח שאינם יראים ולא מתביישים מלומר תוכחה. אבל האמת שאין בדברים שכתבתי ושהוריתי שום דבר שיגרום ח"ו איזה חלול בטהרת וקדושת ישראל אלא תורת אמת מדברי רבותינו הראשונים, והערעור של כתר"ה על זה בא מהשקפות שבאים מידיעת דעות חיצוניות שמבלי משים משפיעים אף על גדולים בחכמה להבין מצות השי"ת בתוה"ק לפי אותן הדעות הנכזבות אשר מזה מתהפכים ח"ו האסור למותר והמותר לאסור וכמגלה פנים בתורה שלא כהלכה הוא, שיש בזה קפידא גדולה אף בדברים שהוא להחמיר כידוע מהדברים שהצדוקים מחמירים שעשו כמה תקנות להוציא מלבן. ואני ב"ה שאיני לא מהם ולא מהמונם וכל השקפתי הוא רק מידיעת התורה בלי שום תערובות מידיעות חיצוניות, שמשפטיה אמת בין שהוא להחמיר בין שהוא להקל. ואין הטעמים מהשקפות חיצוניות וסברות בדויות מהלב כלום אף אם להחמיר ולדמיון שהוא ליותר טהרה וקדושה. ועתה נדבר מעצם ההלכה למאור תוה"ק.

הנה עצם הדין הוא דבר ברור ופשוט שאיסורי עריות הם **במעשה הביאה** ואינו משום הזרע שיוולדו מזה, דלכן אין שום חלוק בהאיסורים בין ראויה להוליד ובין אינה ראויה להוליד כעקרה ואילונית, וכן אף שלא כדרכה שאף בכל אשה לא שייך שיוולדו מזה נמי הוא באותן האיסורים עצמם ובהעונשין שנאמר בהן. ואף באיסור אשת איש שנאמר בקרא לא תתן שכבתך לזרע

שהוא מקום לרשעים לטעות שהאיסור הוא רק משום שתלד מזה כדהביא האבן עזרא בפירושו שכתב ואשר גברה תאות יצרם על דעת לבם תעו בפירוש לזרע עיי"ש, הוא טעות גמור שטועין רשעים בכוונה להתיר איסור א"א החמור מאד כשאינה ראויה לזרע,

... ואדרבה האבן עזרא שדרכו לפרש הקראי גם לפי פשוטם לבד דרשת חז"ל בגמ', מפרש שאמר הכתוב לזרע שטעמו אפילו לזרע הנה היא אסורה עיי"ש. ולכן ברור שאף מש"כ הרמב"ן בפירושו שם ואפשר שאמר לזרע להזכיר טעם באיסור כי לא יודע הזרע למי הוא, ח"ו שיעלה על דעתו שזהו טעם האמת וליתן יד לפושעים הרשעים שהזכיר האבן עזרא, וגם איך אפשר שיהיה זה טעם הקרא האיסור הבחנה הוא רק איסור מדרבנן וזרעו מיוחס אחריו הוא רק מדרבנן! אלא שהזכיר שיש עוד חומר בערוה דא"א אף שזה לא מעלה ולא מוריד לענין האיסור והעונש, ולהוציא מדעת הרשעים סמך על מש"כ תיכף ולא הזכיר זה בעונש כי אפילו הערה בה ולא הוציא זרע יתחייב, ובזה מראה הרמב"ן שאין הכוונה בהאפשר שכתב לטעם האיסור כי אם היה זה ענין האיסור לא היה מתחייב ואין לומר דבהעונש נאמר איסור חדש דהא אין עונשין אא"כ מזהירין.

... הרי חזינן שהרמב"ן לא כתב זה להלכה, ולולא דמסתפינא הייתי אומר שמואפשר עד והנכון אינו מדברי הרמב"ן אלא איזה **תלמיד טועה** כתב זה, אבל בכל אופן אין זה להלכה וגם לא לטעם האיסור שכיון שאין זה להלכה הרי בהכרח שהטעם אינו אמת, אלא אם הם דברי הרמב"ן מוכרחין לומר שכתב שיש עוד חומר...

והנה יראה כתר"ה שכל דברי צודקים ונכונים ומיושבים ע"פ התורה וכלפי שמיא וטהרת וקדושת ישראל וכל הרעש שהרעיש כתר"ה נסתלק.

אך עכ"ז אני אומר לו יישר כח על מכתבו כיון שהיתה כוונתו לשם שמים.

ידידו, משה פיינשטיין

הזדהו בכבוד ספרים וקונטרסי-תורה ובכללם — בהמאור

המאור

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

ידחון מוקדש לתורה ולכל עניני עם ישראל
יוצא לאור בהשתתפות הרבנים והסופרים הי"ו
בעריכת הרב מאיר אמסעל

ב"ה ברקלין בהדש תשרי-השון ה'תשס"ה תצ"ו שנת ט"ז קונטרס א' (קמז)

מהתוכן

קונטרס באיסור ההזרעה המלאכותית — האדמו"ר שליט"א מכאבוב

הרב שביד סופר	מילת גר חולה	האדמו"ר שליט"א מליובאוויטש	סיום למס' סיכה
ר"א נעליס	בשבחו של הר"י זופניק	הרב י"א הענקין	הזרעה מלאכותית
מכתבי ברכה	י' כרכים סהרת יו"ט	הרב מ' אמסעל	באיסור ההזרעה המ'
מעולם התורה: פעולות הרב גארדעצק, הרבנית	חנה שניאורסאן ע"ה, הרב ר"ש מארדוכאוויץ ע"ה,	הרב י"א עזרין	באיסור הנרעה מלא'
משלחת רבנים פליטים, סיום בעדת יעקב, במ"צ	אצל הרב קארענבליט, סיום בבית הר"י זופניק,	הרב ש' חיינאגראד	הערות ברמב"ם
מקוה חדש בויליאמסבורג, ישיבות חרדי תורה	אורי, ברכות מז"ט ומודעות	הרב א"ל קאפלאן	שלכם באכה"י
		הרב י"ד אושפאל	כהנים בבתי חולים
		הרב י"ד אושפאל	ספרים וסופרים: מראה אש, טל חיים וברכה,
		הרב י"ד אושפאל	שקלי יוסף, שיח חן, אמרי יהוסף, זכרון רמ"ז

H A M A O R

Rabbinical Monthly Journal

Oct.-Nov. 964

Vol. 14. No. 9 (147)

Subscription: \$5.00 Annually

Edited and Published by:

RABBI M. AMSEL

1159 St. Johns Pl., Brooklyn, N. Y. 11213.

Tel.: PR. 8-6381

בצאת האגרות משה על אה"ע, לפני יותר משנתיים, בקשני אברך אחד שאכתוב ואדפיס תשובה בהמאור, לאסור ההורעה ההיא, כי הפרעה הולכת ומתרבה בזה, וגשים חשוכות בנים ר"ל, רוצות בולדות כאלה היינו מזרע איש אחר, על אפם ועל חמתם של בעליהם, וגם בביתו של אותו אברך יש אסון כזה, ובתשובה כזו שאדפיס, תהי' טובה רבה לרסן את תאות הנשים לכך.

אחרי כמה ימים קרא אלי שוב אברך חסידי מברוקלין, ובקשני בכל הבקשות להציל את שלי ביתו ולהדפיס איסור על ההורעה. אמר לי שזה כמה שנים שיש לו צרות ויסורים מאשתו, המציקה אותו להסכים להוריק בה מזרע של איש אחר, היות וכמה מחברותיה כבר עשו כן. בקושי רב עלה לו להשתיקה, בתירוץ שיש בזה עון חמור, וגם ענין של ממזרות.

יום אחד הודיעתהו שוב שלא תציית לו עוד, היות ויצא חיבורו של הגאון רבי משה שליט"א, ושמעה שיש שם היתר להורעה זו. מובן שפרעה אצלם מחלוקת רבה, ואמר לה שמוטב לו לגרשה מאשר לגדל שקץ כזה, עד שלבסוף הסכימה שבאם יביא לה איזה חיבור מאיזה רב החולק על הגר"מ שליט"א, או תחדול ממשאלתה.

והנה אך יצא המאור קוני קכ"ד עם תשובתי, קרא לי מיד באלף תודות שעשיתי לו טובה רבה ואשתו הסכימה לעשות רצון בעלה.

או נודע לי שאשה שיש בה עוד מעט צניעות, מתייעצת לכה"ס עם בעלה, אבל רובן עושות על דעת עצמן וגם נכשלות בכל עון ופסע ר"ל, והבעל חושב כל ימיו שהוא מגדל זרע שלו, ומה גדולה הפרעה, ה' ישמרנו.

* * *

ואתחיל כמה שסיים הגר"מ שליט"א שכל היתרו בניו על יסודות התורה של קדושת וטהרת ישראל ואני תמה, מאי קדושה איכא כאן, אם אלפי בנות ישראל מפקירות עצמן לזנות מלאכותי זה, ומתרוצצות כמטורפות לכל מיני רופאים ובתי חולים, למען להכניס לבית ישראל, אלפי ולדות ח"ו מזרע הכנעני והחתי והאמורי וכו'.

והיינו לפי מושכלו הראשון של הגר"מ גר"ו, שסובר שיש כאן דק זרע עכו"ם, וכל אשה כזו היא צדקנית ושומרת עצמה מעבי-רות גסות, ברם גם בזה ע"י בטור אה"ע ס"י קע"ז, כי הרמב"ם אני אומר זה שאמרה תורה אל תחלל את בתך להזנותה שלא יאמר אדם הואיל ולא זייבה תורה אונס

ומפתה אלא שיתן ממון לאב, הרני שוכר בתי הבתולה לזה לבא עליה בממון בכ"מ שארצה וכו' לכך נאמר אל תחלל זוגי שזה שחייבה תורה וכו' כשאירע הדבר במקרה שלא מדעת אביה, שדבר זה אינו מצוי, אבל אם הפקיר את בתו הבתולה לכל מי שיבא עליה גורם שתתמלא הארץ זימה שנמצא אב נושא בתו ואח נושא אחותו שאם תתעבר ותלד, לא יודע בן מי הוא וכו' עיי"ש.

הרי דבר שנראה אינו חמור כל כך סופו דנפיק מיני' חורבא ומכש"כ בנד"ד שהמדובר על הפקרת אשת איש וכו'.

וסו"ד להיות שתהליך ההורעה מקושר עם יסורים וצריכים להזריק ד' וה' פעמים עד שקולט, וגם אח"כ אפשר שתפיל, והיות והנן להוטות כל כך אחר הזרע והרופאים העוסקים בזה הגם סתם מופקרים, מי זה מעיד שאין מוסרות עצמן ח"ו לעבירות גסות...

(והודיעני ידידי דר. ר"ב נאם שליט"א מברוקלין, שהוא כבר כתב תשובה בנד"ז עוד לפני כט"ו שנה, ואמר, שלמעשה מעשרים נשים המוזרקות, אפשר שאחת תקלוט, וגם זו רק אחרי יסורים של ח' וט' זריקות וכו', ורובן אחרי שהן להוטות להתעבר ורואות שבאופן מלאכותי קשה ואינו מועיל, מתמסרות מעצמן לכל דבר פשע, כי הבעל בעיניהן ממילא שפל ונבזה, וגם שרוב הלהוטות אחרי הזרעה זו הנן דוקא מבנות ישראל וכו' עכת"ד.

יוצא ממילא שאם כתוב בעתונות שיש מאת אלף ילודים כאלו, הרי רובם המכריע סתם ממזרים, ד"ל, יוצא ממילא שכל המתיר זה, ברור שאין לו שום ידיעה מהמציאות, והתיר רק לפי מה שהבין באיזה ספר.)

* * *

והנה לא אמנע טוב מבעליו, מכבוד ידידי הגאון מהר"מ שליט"א, לאמר בכל גלוי לב, שעל הוראותיו לאיסורא כודאי יש לסמוך עליהן, כי מכיון שאסר הרי ברור שאין עוד מקום בזה להתיר, אבל לתשובותיו להיתרא, יש להתייחס אליהן בכל הזהירות, כי כחא דהיתרא של הגאון הזה שליט"א, עולה פי כמה על כל המקילים שהיו בישראל, וגם זה הוא כתוצאה ממדותיו המצוינות בחסד ובצדקה וברחמים על הבריות, ורוצה שלא להחמיר עליהן במקום שמוצא איזה סמך

על הנהיגה

שאלות ותשובות דברי יואל

חלק אבן העזר

ה'תקס"ח
מקום "המזרח" נ"ע

סימן קז

כ"ב

הו לא שייך שמא ישא אחותו מאביו ומוחר לכתולה. והוסיף עוד לומר דאף בסתם זרע אין לחוש שמא הוא של יהודי כיון דרובא דעלמא הם נכרים, וגם בישראל בשומרי תורה ומצוה אינם נחנים זרע ע"כ לא בוי אלא מיטעא דמיטעא ויש ליתך אחר הכרח ונסי' י' הוסיף עוד דאף אם הרופא יאמר שהוא משל יהודי אינו נאמן. בעתקתי דבריו בקלרה למען אוכל לצוא על סדר דבריו בדברים ברורים.

א

הנה מה שכתב לדמות דין זה של הארעא מלאכותית לדיונו של הרבניו פרץ בשכינת סדינים וצנתעצרב צאמנטי, זה עטות גמור ומחלט כאשר אבאר להלן בדברים ברורים. אלא שבחללה אבאוב שאף לפי עשייתו שמדמה זה לדיונו של הר"פ, אסרו הר"פ מטעם הצנחה, אלא שחידש לומר דזרע של נכרי לא שייך טעם זה דשמא ישא אחותו מאביו. אבל מבואר בצמחא יצמות פרק החולץ דף מ"ז ע"א על המשנה שריך להמתין ג' חדשים אמר רב נחמן אמר שמואל משום דאמר קרא לכיות לך לאלקים ולזרעך אחריך להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של שני, ופירש רש"י ז"ל שאין השכיבה שורה אלא על הוודאים שזרעו מיוחס אחריו, והבי נמי קיימא לן בדברים וצרותי מכס המורדים והפושטים אלו בני ערבובי. מחיב רבא לפיכך גר וגיורת ריכין להמתין ג' חדשים כבא מאי לבחין איכא, כבא נמי איכא לבחין בין זרע שחרע בקדושה לזרע שחרע שלא בקדושה. רבא אמר גזירה שמא ישא אחותו מאביו וייבם אשה אחיו מאמו ויוליא את אמו לשוק ויעטור את יצמתו לשוק. ומבואר שם ברש"י ז"ל שזה ד' השמות וגבי גר וגיורת לחדא מהם איכא למיחש, כגון לשמא ייבם אשה אחיו מאמו שהוא חשש אחד מהדי' ועיי"ש. אם כן מבואר בפירוש שלדעת רבא אף במקום שאין

בדבר שאלתו אודות הארעא מלאכותית שהמליחו כעת לבשים צנען אשה איש זרע מאנשים אחרים בלא ביאה וכוהירו גס' אגרות משה הנדפס בעת לבלכה למעשה. כנה ברשותי זאת נשחוממתי על המראה והוא מנכיל הרעיון ר"ל, וכיות כי לא אוכל להאריך בעת כי כבד עלי מאד בכתיבה הן מחמת חשות כחי והן מרוב בעירדות אשר סבבתי, אבל לגודל הפירלה כנוראה ראיתי לבאר קצת בלכה זו עכ"פ בקלרה. ומי שיש לו עינים לראות ולצ לבין ודעמו לשמים יראה ויבחין למיחה בדברים.

הנה חוקן דבריו נשתי השובות נסי' י' ונסי' ע"א שהחלים צולד עיי הכנסת זרע של איש אחר בלא ביאה שאין בזה חשש ממזרות כלל ולא שום חשש שהאבר על בעלה, כי אין האיסור אלא הביאה. וכל יסודו על לשון הרבניו פרץ שבהגהות סמ"ק המובא בד"ח ועיי' (וי"ד סימן קל"ה) ושאר אחרונים במה שאשכ לריכב לחבר מלשכב אסדיניים ששכב עליהן איש אחר פן חתעבר משכבת זרע של אחר שכבז שם שכולד כשר בראיה מבן סורא שביה בנו של ירמיי שגולד מבחו על ידי אמצעי והיה כשר. ואף שאף על פי כן אסר הר"פ בשכינת סדין מטעם אחר דדמי לאיסור הצנחה שאסרו חז"ל שמא ישא אחותו מאביו, בזה הוסיף קולא שאם הוא זרע של נכרי דאין לו יחוס עם האב הנכרי

לגלות ערוה אף אם אינו בא אח"כ לידי גילוי פניות כלל מ"מ כיון שהדרך הוא שמציא לידי כך אסרו הכ'. וצביאה שראוי להזריע זרע שבדואי קרוב הרבה יותר שמציא לידי הולאת זרע לא חילק הכ' ועשו ע"ז בעונש כרת כמו שלמדו זה חכמ"ל מקראי. ורוב עממי האיסורין שבי' הרמב"ם ז"ל צבי' המורה הם בשביל שמציאין או לידי ע"ז או לידי איסור אחר חמור יותר.

ואמרו חכמינו ז"ל (סנהדרין עב.) **בין סורר ומורה שנהרג על גס סופו דכיון שמבקש לימודו סופו שיעמוד על פרשת דרכים ומלסטם את הבריות, אף שודאי יש מליאות שלא יבוא לידי כך, שכרי אפשר שיחזור בתשובה או שירויח הרבה משה במשא ומתן ולא יטעך להיות עומד צפרשת דרכים, אבל כיון שעל פי רוב דרך זה מביא לידי כך, החמירה החוב"ק לחייבו בכך. וצביאה שאינה ראוי להזריע כמו במשמע באצר מה וכדומה אמרו חכמינו ז"ל שאינו חייב וילפין מדכתיב ש"ז עיין יבמות ג"ה ועוד בכמה מקומות בש"ס, והפ"י הוא לדעת הרמב"ן דכיון שגילה לנו הקרא דטעם האיסור הוא בשביל הכנסת הזרע לכן אין לחייבו אלא צביאה שראוי להזריע, דאף שלמדו מקראי לחייבו אפילו לא הוליא זרע מ"מ אין החיוב אלא בראוי להזריע דאז הדרך ברובא דרובא שבה לידי הולאת זרע, משא"כ צביאה שאינה ראוי להזריע. ואין להאריך בזה אלא כחבתי להצנת דברי הרמב"ן שלא יהי' מקום להתעקש.**

ובע"ן זה כתב הרא"ה ז"ל צבי' החינוך במלוא ל"ה בלא דלא תנאף ז"ל, משרשי מלוא זו כדי שיתיישב העולם כאשר חפץ השם, והשם צ"ה ראה שיהיו כל עולמו עושין פירותיהן כא"י למנוחו ולא שיתערבו מין במין אחר, וכן ראה שיהי' זרע האנשים ידוע של מי הוא ולא יתערבו זע"ז יעיי"ש שהאריך וכתב אח"כ שאיסור הקרובים שאסרה החוב"ק ככל עקר בסיבת הניאוף שלא יכירו בני אדם קרובותיהם, ולבסוף כתב מלבד שיש באיסור הניאוף צבי' אד גזל וגם הוא סיבה לאיבוד נפשות כי יודע הרבה בעצת בני אדם שמתקנאים על ניאוף בת זוגם עם אחרים ויורדים עם הנואף עד לחייו. וטעם האחרון הוא טעם גם לאיסור הצביאה בלא זרע. אבל מבואר בדברי שטיקא בעטם הוא בשביל הזרע שלא נדע של מי הוא. והגם שהיא פלוגתא אם דרשינן טעמא דקרא, מ"מ לדברי הרמב"ן שכתב דמש"ה כתב הקרא לזרע להודיענו טעם האיסור שהוא בשביל הכנסת הזרע וא"כ הטעם מפורש בקרא, ובמפורש בקרא כ"ע מודו דדרשינן טעמא דקרא, ע"י צ"מ ד'

אדם לילך בזוגין מ"מ נקט בני מלכים יטן שהיה מנהג זה צבני מלכים ולא חייש דילמא אחי למיטעי דבני מלכים דוקא דמלינו כן בש"ס ופוסקים לאין מספר שדברו בזה ולא דייקין מלשונם דאחי למטעי דייקא בלשון זה. ומכש"כ בכך שלא הי' אז שום מליאות להביא זרע באופן אחר כ"א ע"י צביאה ע"כ בוודאי אין לדייק מלשון צביאה, שדבר בזה האופן שהיה אז מליאות להביא זרע לתוך האשה במעשה. ובלשון המועתק בצרכ"י בהגה זו של הר"פ כתב דליכא ציאת איסור ועבירה, ולא הספיק בלשון צביאה בלבד אלא הוסיף עוד ועבירה, וזה מורה ג"כ שהכוונה היא שלא נעשה שום עבירה כי גם הכנסת זרע במעשה לא נעשה.

ה

והנה צבני אהובה שם באמנע הדברים כתב בדיון שכינת סדין שאין ללמוד מאיסור גדה לאיסור אשת איש, ודנדה לא מלינו בתורה אלא איסור הציאה ולא הזכיר שם זרע, משא"כ באשת איש שכנת זרע כחיוב, וברי' בא למטע זרע מאיש אחר. ובתחלה השבתי שאמר זה מסבא דנפשי' אבל ראיתי אח"כ שמבואר זה יותר בדברי הראשונים ז"ל, וז"ל הרמב"ן צבי' אחרי עכ"כ ואל אשת עמיתך לא תתן שכנתך לזרע, ואפשר שאמר לזרע להזכיר טעם באיסור כי לא יודע הזרע למי הוא ויבואו מזה תועבות גדולות ורעות לשניהם ולא הזכיר זה בעונש כי אפילו הערה בה ולא הוליא זרע יתחייב ולכך אמר בסוטה ושכב איש אוחה שכנת זרע כי בעבור הזרע תהיה קנאתו וכן בשפחה חרופה הזכיר זרע כי האיסור בעבור שילוד זרע מן השפחה עכ"ל. א"כ מבואר בזה דעיקר האיסור הוא הזרע שמכנים בה לא הצביאה. אף שהציא שם בעלמא שגם בהצביאה לבד מתחייב בעונש אף שלא הוליא זרע אין זה קושי' כיון דרובא דרובא של הציאות מביאים לידי הולאת זרע לא חילק הכתוב ואסר כל הציאות הראויות להוליא זרע.

ועיין חוסי' יבמות דף ו' ע"א ד"ה שכן שכתבו דכיבוד אב אפילו עוסק בגוף מלוא לא דחי משום דרוב עניני כיבוד רגילים להיות ע"י הכשר מלוא קאמר רחמנא דלא דחי בכל ענין. הרי דהחוב"ק אמרה במלות ובאיסורין על הרוב. ולשון הרמב"ם ז"ל צבי' כ"א מהי א"כ כל הבא על הערוה דרך איברים או שחיבק ושק וכו' הרי' לוקה מה"י וכו' וגו' לא חקרבו לגלות ערוה כלומר לא חקרבו לדברים המביאים לידי גילוי פניות. וחזינן לדעת הרמב"ם שאסר הכתוב כל מיני קירוב צער בשביל שמציא לידי גילוי פניות וכו' קורא ע"י

קט"ו. גם כתבו הפוסקים להחמיר כו"ע מודי דרשינן טעמא דקרא ואין הפלגתה אלא בלקולא, אבל אין נ"מ לפלפל בזה.

ובאמת בטעמי המלוות יש עוד הרבה טעמים נסתרים שאינם יודעים אלא לחכמי האמת, ויש עוד בהם פנינים גבוה מעל גבו' מה שלא נחגלה עדיין לשום בריו' והחוקר חלוקי חמלא. אבל גם הטעמים הפשוטים חמת כמו שכתב הרא"ה ז"ל במקום אחר, ואין להאריך בזה.

אבר עכ"פ זה ודאי ברור דעת הרמב"ן והרא"ה ז"ל הוא שמתחייב בהכנסת זרע אף בלא ביאה, שאלו היו סוברים שאין חיוב בהכנסת זרע בלא ביאה לא היו כותבים טעם שהוא ממש חוכא וטלולא, דבאיך אפשר לומר שאיסור הביאה הוא בשביל הזרע אם הכנסת הזרע אין בו חיוב כלל, וע"כ שדעתם ז"ל שעיקר האיסור הוא בשביל הזרע לא בשביל הביאה. וא"כ אף אלו היה מצוה דבריו הר"פ להחיר בכה"ג לא היו נכחיתו להכריע נגד דברי הרמב"ן והרא"ה.

אבר באמת אין שום סרך ראייה להחיר גם מדברי הר"פ לא מייני' ולא מקלתי' כאשר ביארתי דבריו שהעמיד יסוד להיתירה משודא דכן סירא שלא היה שום מעשה כלל וכלל לא, ואלו היו לומד מנן סירא להחיר לעשות מעשה בידים היינו כמתמיהים דלית נגר וצר נגר דיפרקיני' דבאיך אפשר ללמוד להחיר לעשות מעשה במזיד ובשאלט נפש מדבר שלא היה בו שום עשי'. והקצ"ה אמר לשרו של ים וכו' אהה דן שוגג כמזיד ואונס כרזון, ומכש"כ שאין לדון מה שלא נעשה אף בשוגג ובאונס והוא פחות ממחעסק למה שנעשה במזיד ובשאלט נפש. אבל וודאי לא עלה על דעתו לדבר ממה שלא היה מליאות בזמנו ולא דיבר אלא מעובדא דידי' שדמי וודאי לעובדא דכן סירא, ותיבה ביאה אין בו שום דיוק כלל ומחפרש היטב כמו שכתבתי בלי שום דוחק וגמגום.

ובאמת אדרבה גם מדברי הר"פ יש ראייה לאיסור, שהרי הוצרך להביא ראיה לדינו מנן סירא וא"כ לולא הראיה מנן סירא היה חושש גם בעובדא דידי' שלא היה מעשה כלל לחשש ממחרת, א"כ אין לך היתר אלא במה שדמי לעובדא דכן סירא, לא בכה"ג שאין לו שום דמיון כלל. ודברי הרמב"ן והרא"ה ז"ל ברורים בטעמם שעיקר האיסור הוא הכנסת הזרע.

הן אמת שנפרע זה של הכנת דברי הר"פ טעו עוד אחי החרונים כמוצא באור הפוסקים, ואין אותם

הספרים בידי לראות בהם טעמם ונימוקם, אבל בדורות שלפנינו לא היה עדיין המלאכה זו לזרוק זרע מאיש אחר, א"כ לא נחבארו הדברים. ועכשיו בדורותינו צפוי"ה עלולים לטעות מחמת הלשון ביאה שבדברי הר"פ אם אינם מעיינים ככל האורך. גם כפי הכרחא השחמיטתי' דברי הרמב"ן והרא"ה, ואחר העיון לפענ"ד הדברים ברורים בלי ספק כמו שכתבתי.

במצא דלדינא המביאים זרע של איש אחר לחוך אשה איש עוברים על איסורי עריות של איסורי כריתות ר"ל, והאשה נאסרת על בעלה והולד ממזר. השי"ח ירחם על עמו ישראל שישחקו הדבר ולא יפלה על לב אדם מישראל לדבר מחועז כזה להרבות עומאה וממזירות וערצוני' כ"כ בישראל, וברוב רחמיו וחסדיו יח"ש יאילנו ממכשולות נוראות כאלה ר"ל.

ב"ש באגרות משה סי' י' שמוצא באור הפוסקים שהגאון מהרש"ם בח"ג סי' רס"ח החיר לכתחלה, לכד"ס, כי מצוה שם בפ"י בדבריו דמירי רק בזריקת הזרע מצטלה, לא ח"ו מאיש אחר. וגם בזה אף שמלדד להחיר מ"מ סיים שמחומר האיסור רזונו רק באופן שיסכימו עוד ב' רבנים יראי ה', ושלא לעשות מעשה רק עפ"י חקירת חכם וירא ה' אשר יראה בענין שהוא שטח"ד גדול יעו"ש. וזמנו לזוחו עליו גם בזה הרבה מגאוניו זמנו. אבל להחיר לעשות מעשה מרע איש אחר זה לא עלה על לב מעולם. ואף מה שמביא באור הפוסקים דעת מי שטעה בהכנת דברי הר"פ שאין הולד ממזר מ"מ הביא לשונו שכתב בפ"י דאף שאין הולד ממזר מ"מ חלילה לכן ישראל להפקיר עממה להזנות המלאכותית שהמליאו הרופאים. והלא גם הר"פ בעובדא יודי' בסד"ן ששם אין הולד ממזר ואעפ"כ אומר. ובני"ד נעשה במזיד ובשאלט נפש לפענ"ד הדברים ברורים כמו שכתבתי, וכל מעיין ישפוט בצדק.

ואגב ראיתי עוד באגרות משה שם סי' ע"י שכתיר בפשיטות להוציא זרע לבעלה ליתנו לרופאים לצדיקה והביא ראיה מגמ' יבמות ד' ע"ו שהתירו לעשות כן בספק כרות שפכה וכתב עוד שהוא כש"כ מכך עובדא דגמרא דהתם ה"י יכול ליקח גיורת. הנה בחש"ו מהרש"ם סי' רס"ח בג"ל ישב על מדוכה זו והביא שכתב בכמה חצובות שאין לסמוך על הרופאים שיזו ליתן להם הזרע להבחין, וכתב כמה טעמים דלא דמי להא דיבמות גבי כרות שפכה, וסיים שחלילה להקל בעון חמור כזה לסמוך על השערהם על לב ספק יעו"ש.

יא. שו"ת חלקת יעקב (אבן העזר סימן יד)

בענין אם מותר לאשה לקבל הזרעה מלאכותית מאיש אחר בכדי להוליד ולד. הוד כבוד הרב הגאון המובהק המפורסם בכל קצוי תבל וכו' הרב ר' משה פיינשטיין שליט"א ר"מ "תפארת ירושלים" בנויארק יצ"ו. *אחדשכהג"א בכבוד והערצה כערכו הרם.*

...

א) הנה בראותי זאת **עמדתי משתומם**, האפשר זאת שפוסק מפורסם יתיר דבר משוקץ ומתועב כזה, שגם **הקתולים** והעומדים בראשם יצאו בתוקף עוז בגילוי דעת לאסור מעשים מכוערין כאלו הדומין **למעשה** **ארמ"צ וכנען** ותועבותיהם, ואנו עם הסגולה עם הנבחר עם תוה"ק בנאמרה מפי הגבורה, נתיר לעשות שיקוף ותיעוב כזה, האם אין זה חילול השם היותר גדול [!?] עי' יומא פ"ו א' חומר האיסור של חיה"ש.

הרי גמ' ערוכה ביבמות כ"ב שגזרו ערוה בגרים **שלא יאמרו באין מקדושה חמורה לקדושה קלה**, וכן הוא בשו"ע יו"ד רס"ט ועי' בש"ך שם ס"ק א' וז"ל מה"ת מותר דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי אלא שחז"ל אסרו כיון דגם בני נח אסורין בשאר האם, כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה ח"ו וכו'...

ועוד **בספר חסידים** מבואר להדי' דשייך חיה"ש להתיר דבר שהעכו"ם אוסרים, אף בדבר שעפ"ד אינו אסור לב"ג, וז"ל בסי' תתכ"ט **אם יש דבר שעכו"ם נוהגין איסור וליהודים אינו אסור, אסור לו ליהודי שיאכל פן יתחלל ש"ש ע"י...**

ועי' מג"א סי' רמ"ד ס"ק ח' לענין לבנות ביהכנ"ס בשבת ע"י קבלנות עכו"ם וז"ל ומ"מ ראיתי שהגדולים לא רצו להתיר כי בזה"ז שאין העכו"ם עושין מלאכה ביום חגם תהי' חילול השם בזה. ועי' חת"ס ח"ו סי' מ"ג שהוסיף עוד דברים, היש חילול השם גדול יותר מזה, אוי לאותה בושא ולאותה כלימה הלא נבוש ונכלם לא תהי' תורה שלמה שלנו וכו' עי"ש. והכל על יסוד זה, כי עם קדוש אתה לא תעשה עם אחר קדוש ממך, וזה אפילו שעפ"י תוה"ק יש היתר ברור, מכש"כ בני"ד שגם על פי תוה"ק יש כמה וכמה איסורים וכמו שנבאר...

י) והיטב אשר דיבר בה כ"ק אדמו"ר **הגה"ק מסטמאר**, שהביא דברי **הרמב"ן** פרשת אחרי עה"כ ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך לזרע, אפשר שאמר לזרע להזכיר טעם באיסור כי לא יודע הזרע למי הוא ויבואו מזה תועבות גדולות ורעות לשניהם וכו' וכן בחינוך מצוה ל"ה בלאו דלא תנאף וז"ל משרשי המצוה כדי שיתיישב ישוב העולם כאשר חפץ השם ב"ה והשי"ת רצה שיהי' כל עולמו עושין פירותיהן כאו"א למינהו ולא שיתערבו מין במין אחר, וכן רצה שיהי' זרע האנשים ידוע של מי הוא ולא יתערבו זע"ז וכו'. התשובה של אדמו"ר מסטמאר **נדפסה בהמאור מנ"א תשכ"ד**, ודפח"ח. ולפי הטעם של הרמב"ן והחינוך, פשיטא דלעשות ניאוף מזרע אחר אף בלא שכיבה שאסור, כי לא יודע הזרע למי הוא ויבואו מזה תועבות גדולות ורעות לשניהם כלשון הרמב"ן.

וגם העובדה בעצמה, שהאשה תקבל למעי' זרע אחר **לא עדיף מנשים המסוללות זו בזו**, דמבואר **ברמב"ם** פכ"א מאיס"ב ה"ח וז"ל נשים המסוללות זב"ז אסור **וממעשה ארץ מצרים** הוא שהוזהרנו עליו שנאמר כמעשה ארמ"צ ל"ת, אמרו חכמים מה היו עושים איש נושא איש ואשה נושא אשה, אע"פ שמעשה זה אסור אין מלקין עליו שאין לו לאו מיוחד והרי אין שם ביאה כלל, לפיכך אין נאסרות לכהונה ולא תיאסר אשה על בעלה בזה שאין כאן זנות.

ואע"ג דביבמות ע"ו א' קורא הגמ' לזה רק פריצותא בעלמא, ברמב"ם מפורש שזה ממעשה ארמ"צ, **דאטו** כי רוכלא ליחשב וליזל כל מעשה ארץ מצרים, רק כל דבר שנחשב בעינינו לתיעוב וגיעול, ואף בעיני העמים בעלי דת, בכלל מעשה מצרים ואסור מה"ת, ועל המציאות אין להתווכח שבעיני כל אדם בעל אמונה נחשב זאת לתיעוב וגועל נפש, ומהמותר להרבות עוד בדברים. ולענין אי הולד הנולד ממעשה כזו אי הוי ממזר יש לבע"ד לחלוק, ונדבר מזה במקום אחר (עי' בתשו' שלאח"ז).

יא) ועתה נחרוז כל האיסורים והחששות שיש בזה להתיר לאשה לקבל זרע מעכו"ם.

במרחב ויגרום שאנשים יוציאו זרע לבטלה לתכלית זה, בחשבם שעושין בזה נחת רוח להאנושיות דוגמת מה שתורמים דמם לחולים. וחוז' לזה יוגרם שנשים יעשו זאת גם בלא הסכמת הבעל, למשל כשהבעל לא יסכים לזה וכדומה, ויוצמח מזה ענין של גזל ממש ואונאה וגניבת דעת נגד בעלה, ויתהפך הקערה על פיה בכמה מכשולות רבות ונשגבות, השי"ת יצילנו ממעשים מכוערים כאלו שעלולים להשחית קדושת עם ישראל.

ובבקשה מאת כת"ה להשיב לי על תשובתי הנוכחית ולשמוע התנצלותו ונימוקו בפסקו הדין, יאמין לי כת"ה שמאד מאד רציתי להפך בזכותו דכת"ה ולידע טעמו ונימוקו ולא עלתה בידי. והנני בזה ידידו מרחוק מקום ומקרב לב, בהוקרה והערצה מרובה כערכו הרם. ציריך, י' מרחשוון תשכ"ה.

יב. שו"ת חלקת יעקב (אבן העזר סימן יז)
משה פיינשטיין ר"מ תפארת ירושלים בנויארק.
כ"ד כסלו תשכ"ה.

מע"כ ידידי הרב הגאון הגדול המפורסם וכו' כש"ת מוהר"ר מרדכי יעקב ברייש שליט"א הגאב"ד ציריך - שלום וברכה כל הימים. אחדשה"ט באהבה ובידידות נאמנה.

א) הנה קבלתי מכתבו הגדול בהשגותיו המרובים עלי קבלתי זה כשבויעיים, מצד הטרדה הגדולה לא הי' לי הפנאי להשיב תיכף, ובפרט שהוא דבר שאינו נוגע כ"כ למעשה משום שהוא ענין שאינו מצוי כלל, לכן לא הי' מן הנחיצות להשיב בזריזות, ובשביל להצדיק את דבריי לא הייתי רואה צורך ורק שהוא להשתעשע בדברי תורה עם ידיד כת"ה, ואשיב על ראשון ראשון כפי סמני כת"ה, והשי"ת יעזרני להבין ד"ת לאמיתתו.

ב) מה שהביא כת"ה מספר חסידים תתכ"ט שכתב אם יש דבר שנוהגין בו איסור העכו"ם ויהודי אינו אסור, אסור לו להיהודי שיאכל פן יתחלל שם שמים על ידו, וכנראה שכת"ה מפרש שהוא על כל דבר שהעכו"ם אין אוכלים. ותמיהני טובא, איך עולה על הדעת שמה שהעכו"ם אין אוכלים שהוא מצד אמונתם דע"ז שלהם

א. יש חילול השם להתיר דבר שמתועב בעיני הגוים וחושבים זאת לגילוי עריות, דוגמא לזה המבואר בגמרא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקלה וכו', כי קדוש אתה לא תעשה עם אחר קדוש ממך, כמבואר בארוכה בס"ק א'.

ב. יש חשש שיוציא אמו לשוק, כשבעלה ימות וישאר בן זה שנולד מעכו"ם והם יחזיקו אותו לבנם, וגם שמא יולידו אח"כ עוד שני בנים ואח"כ ישא אחד מהם אשה וימות בלא בנים, ויחלוץ זה הבן הנולד מעכו"ם ותנשא לשוק בחליצה שקבלה ממי שאינו אח כלל, וכמבואר בס"ק ב'.

ג. בגר וגירות גזרו הבחנה בין זרע שנזרע בקדושה לשלא בקדושה, מכל שכן שאסור לזהם ולפגום בת ישראל בזרע שנזרע שלא בקדושה, וכמבואר בס"ק ד'. ד. לכתחילה אין ליעץ לבת ישראל לקבל זרע ולהוליד בנים מעכו"ם, ולחוש לדעת הפוסקים שצריכין גירות, דהא בטח לא יתגירו, וכמבואר ס"ק ה'.

ה. אין להרבות פגומים ומזוהמים בישראל, הקב"ה הטיל י' ה' על שמות בני"י החנוכי וגו' והעיד שהם בני אבותיהם, זאת אומרת שאסור לערבב ולפגום כלל ישראל בזרע פסול מושחתי המידות, כמבואר בס"ק ו'. ו. מדין הבחנה, מעוברת חברו, ומניקת חברו, יצטרכו להיות מופרשין זמ"ז לערך ג' שנים, ובטח לא יצייתו לעשות זאת, כמבואר בס"ק ז'.

ז. לדעת האומרים דמזרע ישראל יש חשש ממזירות, ממילא לא מהני רוב עכו"ם רק בעינן תרי רובא, כמבואר בס"ק ח'.

ח. בני"ד יש קבוע דרבנן ממש, דנתערב זרע ישראל בזרע עכו"ם בבתי החולים, כבסי' ק"י, ואף פירש ממילא אסור מכל שכן פירש לפנינו, כמבואר ס"ק ט'.

ט. עפ"י רמב"ן פ' אחרי והחינוך פ' יתרו, וכן מדין דנשים המסוללות ברמב"ם פכ"א מאיס"ב מפורש יוצא שהעובדה גופא לעשותה יש בזה איסור תורה והוא כמעשה מצרים, וכמבואר בס"ק י'.

יב) ונוסף לזה יש עוד חששות ואיסורים - אם יתגדל הולד הנולד באופן זה וינשא לאחרים בתור וולד כשר, יהי' בזה רמאות וגניבת דעת, שיטעו לאחרים לאמור שזה וולד שלהם ובאמת הוא וולד הבא מעכו"ם. גם אם יופתח כמחט סדקית להתיר זאת, ישתרע ההיתר

! $\eta^{\prime} e \lambda$

==

הרב שלמה זלמן אויערבאך

הזרעה מלאכותית

גדרשתי לאשר שאלוני לחוות דעתי בענין הזרעה מלאכותית, ואף שידעתי שחלק מהדברים שכתבתי הם רק דברי סברא ואין להם בית אב, עכ"ז אין עולה מורא על ראשי כיון שאין אני טועה כלל לחשוב שיסמכו עלי הלכה למעשה בענין תמור זה, וכל דברי הם רק להועיל אם מעט ואם הרבה לגדולי הדור אשר החובה מוטלת עליהם להכריע בהלכה זו, והם ידעו מה לקרב ומה לרחק.

(א)

תנן ביבמות מ"ט ע"א: "איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבוא דברי ר' עקיבא שמעון התימני אומר כל שחייבין עליו כרת והלכה כדבריו", ומבואר בגמ' דשניהם למדוה מהא דכתיב ולא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו וסמך ליה לא יבא ממזר בקהל ה' אלמא מהני הוי ממזר עיי"ש, וראיתי לגדולי אחרונים שכתבו דלפיכך אין הולד ממזר אא"כ גם היתה יצירתו בעבירה ע"י ביאת איסור דומיא דאזהרת אשת אביו, אבל אשת איש שנתעברה באמבטי מזרע של איש אחר או ע"י הזרעה מלאכותית אין הולד ממזר, אולם לענ"ד אין זה כ"כ פשוט, דבשלמא אם הי' כתוב בתורה שהבא על אשת אביו בניו ממזרים הי' שפיר משמע כדבריהם דבביאת איסור תליא מלתא, אבל כיון שרק מהסמיכות הוא דילפינן ליה יכולין שפיר לומר דלא בא הכתוב אלא לגלות דכל ודל הנוצר מזרע בליל של איש ואשה דלא תפסי בהו קדושין ואשר אם יבוא עליה כדרך כל אדם יתחייב כרת הוא הנקרא ממזר, ומה שתלה הכתוב באיסור ערוה וחומרא דכריתות הוי רק סימן והגדרה לדעת את שיעור גודל המרחק והזרות שבין האיש והאשה העושה אותם לשני מינים מחולקים, וכיון שכן נראה דאף שאין לאסור אשה לבעלה או לקרותה בשם זונה וחללה, אא"כ נבעלה ממש, שאני התם שרק הביאה היא הגורמת לכך, והזרעה מלאכותית לאו כלום היא, משא"כ בנוגע לממזרות דבלא"ה אין הזרע נקלט תיכף עם ביאתו אלא לאחר זמן ויש שהזרע שוהה לקלוט ב' או ג' ימים וכיון דפשוט הוא שאם דש באשת איש וזרע באשתו או אפי' הוציא אח"כ הזרע ממנה והכניסו לתוך אשתו ודאי דאין הולד ממזר אע"פ שעקירת הזרע ויציאתו מגופו היתה ע"י ביאת ערוה, והיינו משום דכל זמן שלא נקלט הזרע בגוף האשה שהיא ערוה אצלו לא חייל כלל על הזרע שם ממזרות ומעתה כיון דכל הענין של ממזרות לא חייל תיכף על הזרע אלא לאחר זמן על תחלת העיבור א"כ מנין לנו לומר דבעינן נמי ריעותא זו שהכנסת הזרע תהי' דוקא ע"י איסור.

גמורה והולד כמותה מתחלת ההריון ואפ"ה סובר הך מ"ד דמה שצריכים להמתין ג' חדשים אין זה דוקא משום שמא ייבם אשת אחיו מאמו וכו' [הטעם של שמא ישא אחותו מאביו ודאי לא שייך ועיין בכתובות ל"ז ע"א בתוד"ה צריכות] אלא כל החיוב להבחין הוא רק למען דעת אם אביו עכ"ם ונזרע שלא בקדושה או ישראל ונזרע בקדושה אע"ג שלדינא בלא"ה הוא ישראל כשר וליכא כלל שום נפקותא, וא"כ אפשר דמשום האי טעמא גופא יש לאסור הזרעה מעכ"ם כיון שהכלל כולו יטעה לחשוב עליו שהוא זרע קודש, אך אפשר דגם זה חשיב כגזירה חדשה שלא נזכרה בש"ס ואינה כלולה בדין הבחנה, אבל מ"מ ברור הדבר שאין הבעל יכול לטעון נגד אשתו דאפשר בהזרעה זו הנקראת בש"ס הזרעה שלא בקדושה, ועיין גם בט"ז יו"ד סי' קצ"ו בבא עליה בעלה בנדונה דמחייב להבחין לדעת אם נתעברה באיסור, ואף שרבו החולקים עליו מ"מ בנד"ד צ"ע, ומיהו יש לחקור בחצי עבד וחצי בן חורין דכופין את רבו לשחררו, ומבואר דמשום צערא דידיה שאינו יכול לישא אשה לא היינו מתירין לעבור על עשה ולשחררו ורק משום טעמא דלא תוהו בראה לשבת יצרה, דלפי"ז צ"ע אם בזה"ז שהזרעה מלאכותית הוא דבר המצוי ישתנה הדין הואיל ויכול שפיר לקיים מצות שבת ע"י זה שאחת השפחות תסכים להתעבר ממנו באופן מלאכותי.

מסקנת הדברים

- (א) מותר ליקח מזרע הבעל ולעשות הזרעה-מלאכותית באשתו גם בימי נדוטה אם אי אפשר בזמן אחר, ואין בזה משום הוצאת זרע לבטלה, ומסתבר שהולד מתיחס לבעל הזרע וחשיב כבנו לכל דבר, והוא בנו ודאי ולא ספק אם נעשה ע"י רופא נאמן, אך נכון יותר להקפיד לא לעשותה אלא בפני שנים.
- (ב) יש להסתפק במי שהכניסו מזרעו לתוך רחם אשתו ובתוך ב' או ג' ימים מת בלא בנים אם אשתו חייבת בחליצה אף אם נתעברה מאותה הזרע, וילדה בן כיון שקליטת הזרע היתה לאחר מותו, גם מסופקני אם האיש והאשה יכולין לעכב זה על זה או לכופף אחד את השני להזרעה מלאכותית, וכמו כן יש להסתפק בבן הנולד מהזרעה מלאכותית ואם נימול לשמונה גם בשבת.
- (ג) איסור גמור להזריע מזרע של איש אחר לתוך אשת איש שמא ישא אחותו וכו', וגם נראה שהולד הנולד מהזרעה זו הוא ספק ממזר, אולם אין ההזרעה חשובה כזנות, ואינה נאסרת כלל לא לבעלה ולא לזו שנתעברה מזרעו, כמו כן אי אפשר כלל לקיים מצות יבום ולהקים שם ע"י הזרעה מלאכותית.
- (ד) אם הזרע הוא מנכרי אף שמכוער מאד לעשותו, ואין ספק כי טבע תאב צפון בכ"ן וגם הוי "הזרעה שלא בקדושה", אולם מעיקר הדין אפשר דלא

הלכה ולא למעשה?

מפנימיות ההלכה הישראלית ומעומק הידיעה מהחובה הגדולה שהטילה עלינו תוה"ק להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש, והמה השקפות - נשמתיות אמיתיות מהשפעת תורת - החיים שחנן אותנו אבינו מלכנו מאור - פניו. ומה מאד השכיל לתאר בפרטוט החורבן הנורא והשבר האיום שיצא מיצורים כאלה האדמו"ר מבאבוב שליט"א בירחון המאור תשרי חשון תשכ"ה. ושפתים ישק משיב דברים נכוחים.

והאמת, שלא היינו מעלים על דעתנו לבוא בכלל בבירור על ש"ז של עכו"ם בחשבנו שדבר השיקוף והתיעוב בזה הוא כמונח ראשון לעם ולכהן, ולא יהא אפילו שואל על כך, אלא שראינו שיצא כבר מכשלה להעלות על הפרק בירור הלכה על נושא זה וגם הבעת איזה נטיה שלא לאסור זה מעיקרא דדינא, לכן מעתה אי אפשר כבר להפטר מזה בלא כלום...

(ד) ומענין לציין דגם האגרות משה בחאה"ע סימן ע"א ובמהדו"ת סימן י"א שצייד להתיר בש"ז של עכו"ם מצד ההלכה במקום הדחק גדול, מכל מקום בבוא לפניו הדבר למעשה נסוג מלהתיר זאת, דראה זה ראיתי **בספר צבי חמד להרב צבי הירש פרידמאן (ברוקלין תשכ"ה)** שנדפס שם מכתב שכתב הבעל אגרות משה בתאריך כ"ב כסלו תשכ"ה בלשון זה:

דבר זריקת הזרע שכתבו בשמי שהתרתי מצאתי לנכון להודיע שאני לא התרתי אלא בשעת הדחק גדול שהאשה מצטערת טובא כמבואר בספרי אגרות משה אה"ע סימן ע"א, שלכן פשוט לכל שאין לדון בענין זה כי אם רב מובהק גדול בתורה ומפורסם בהוראה שידון בזה מכל הצדדים, ומחמת זה בשאלה החד פעמית שבא לידי אסרתי, וחלילה לשום רב להורות היתר בנידון זה מתוך ספרי, ויעיין מה שכתבתי בהקדמתי לאגרות משה על או"ח. אכן מכיון שיש לחוש עדיין שיקילו בזה להורות אלה שאינם ראויים לדון בענין חמור ופן יצא מכשול להתיר גם במקום האסור צריך לגזור גדר שלא יתירו זה בשום אופן אף רב היותר מובהק עכ"ל.

טז. שו"ת ציץ אליעזר (חלק ט סימן נא קונ' רפואה במשפחה שער ד פרק ה')

הפרייה מלאכותית מש"ז של עכו"ם.

(א) כל עצם ענין זה להכניס לתוך רחמה של אשת איש שכבת זרע של איש אחר תועבה גדולה היא באהלי יעקב ואין לך חילול משפחתי גדול מזה במשכנות ישראל, זה הורס כל המושגים הנעלים של טוהר וקדושת חיי משפחה ישראלים שעמנו מצטיין בהם מאז היותו לגוי, ומנתק שרשראות היחוס מבנים לאבותם, ובמקום ההתפארות של תפארת בנים אבותם יבוא חלילה אפר תחת פאר לראות למראה עינים דור כזה שיהיה בבחינה של אומרים לעץ אבי אתה...

ומי המה נותני הזרע למטרה זאת עבור בצע כסף? הלא הריקים והפוחזים מהסוג הגרוע ביותר, ואיזה ילדים יכולים להולד מנותני זרע כאלה? וזרע האב הרי הוא זה שיוצר המוח שבראש הולד (עיין נדה ד' ל"א ע"א). ויפה קלע להגדיר זאת במשפט קצר בספר החינוך מצוה תק"ס, בכתבו: ואין ספק כי טבע האב צפון בבן.

ואיך יכולים איפוא זרע קודש מבני ישראל לתת להשלות את עצמם ולחשוב להבנות מזרע מרעים כאלה, ולא לראות מראש האחרית שנהפוך הוא ושזה יביא להם בסופו של דבר חורבן משפחתי כזה מכל המובנים שינהמו ממכאוביהם הגופיים והנפשיים כאחת ואין מושיע להם.

(ב) ומה נאמר כבר מבחינה זאת כשהמדובר בלקחת ש"ז של עכו"ם שע"ז נשוא - הדיבור בפרק זה, הרי כל הדיבורים מיותרים לתאר הכיעור והזוהמא שבדבר וכן החורבן הנורא והכליה הרחונת/הרוחנית/המבהילה שיביאו יצורים כאלה בקרב בית ישראל בכלל ובתוך הבתים הפרטיים שיעשו זאת בפרט. ומה נורא הרעיון להעלות על הדעת שיתכן להתיר התבוללות עם גויי הארצות דרך חזירת ש"ז שלהם אל רחם ישראלית. וההרגשות על כך ברור כשמש **שאינו חיצוניות** ודמיוניות בדויות מן הלב אלא ממקום קודש יהלכון

ספר
צבי חמד
מגן נבזרי כח

שלשה קונטרסים
מא, מב, מג.
[הבאים כאחד]

מוסיף על הראשונים, "כח התורה" ו"כח חכמים"
וכו' וכו' להגדיל "כח התורה" ולהאדירה, כאשר
הנני הבורא ית"ש ברוב רחמי וחסדי

צבי חמד (צבי חמד) פריעמאן
בלאמו"ר מנשה שמחה וצוקללה"ה

אתן שנת
"בא הקץ ושבו בנים לגבולם"
ת ש כ " ה

ברוקלין, ניו יארק

הועתק והנבגס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ג

לקרא בכל לב את כל הכתוב מהחל ועד כלה, ועל כל אות ואות, דיבור ודיבור, ישבתי חזרתי עלי' כ"פ, אולי אמצא בהם התשובה על שאלתי אליו, ואולי ח"ו אשם אשמתי בעיקרון של הדברים בדרך אשר הלכתי בהקונטרס הנ"ל, לדמות מלתא למלתא על פי מה שהעתקתי דברי הגה' מרפ"א (רבינו פרץ בן...) שהבאתי באות ט' עיי"ש, וד"ק.

ואחר העיון הדק היט"ב כמצוה עלינו חנני השי"ת ברוב ר"ח ואודו עיני באור "כח התורה" הקדושה, לחזור עוד הפעם על הקונטרס שלי, ואם כי קשה עתיקא מחדתא עברתי ב"ה על כל דיבור ודיבור ומצאתי און לי בכל הפוסקים שהבאתי באריכת הדברים, ככתבם וכלשונם כדרכי ב"ה, ומשנתנו לא זזה ממקומה, אפי' זיו כ"ש וכל הדברים נאמנים שבאו ב"המאור" ראויים וכו', אבל לדידי ולפענ"ד וכפי שכתב האדמו"ר שליט"א בלשונו "ראיתי לבאר קצת הלכה זו על כל פנים בקצרה", דנתי בכל הענין והסוגי' כפי שירי יד כהה מגעת ולא קצרתי מאומה מלשון הגפ"ת והפוסקים כאשר דאו אותם הישרים בלכותם, וגמרתי בדעתי בחמלת השם עלי להרפס את הקונטרס כולו כמו שהוא ב"תדפיס".

שהי' המעמד אז, כנ"ל, וגם באיזה מקומן צריכין מ"מ יותר, ע"כ קבלתי עלי שכאשר יעורגי השי"ת ברוב רחמיו להוציא לאור את הקונטרס, ב"חוד" יבואר אי"ה בהוצאה השני' מעט יותר, ובפרט: להוסיף ב"כתב יד" הגהת של רבינו פרץ שהבאתי (באות ט') כלו כמו שהוא, בצילום ובתבנית, כאשר מצאתיו, בעה"ת. ובהיות כי קראתי היום את הגדפס בהירחון "המאור" שיצא לאור [ברוקלין בחודש מנ"א ה'תשכ"ד] בזה"ל:

תשובה בדבר ההורעה המלאכותית בודע איש אחר, בירור הלכה אשר הולד הוא ממזר והאשה אסורה לבעלה ועוד כמה איסורי תורה ורבנן מאת כ"ק האדמו"ר הגאון הקדוש שר התורה מהר"י טייטלבוים שליט"א האדמו"ר והגאב"ד סאטמאר והגלילות".

ואשר יאמר "לזכרון בספר", כי אל הדר"ג הנ"ל, שלחתי את הקונטרס כנ"ל, מחמת קרבת-משפחה, ועוד כי נתגדלתי בבית אביו, מורי הגאה"ק בעל קדושת יום טוב זצוקלה"ה (כמ"ש בכמה מקונטרסים), ההכרח האלצוני

RABBI MOSES FEINSTEIN
 455 F. D. R. DRIVE
 New York 2, N. Y.
 —
 OREGON 7-1222

משה פיינשטיין
 ר"ם תפארת ירושלים
 בנוא יארק

ע"ק כ"ב כסלו תשכ"ה

כ"ה

ס'כ הרה"ג שליט"א
 ברבר זריקת הזרע שכתבו בשמי שהתרתי סזאתי לנכון להוריע
 שאני לא התרתי אלא בשעת הרחק גדול שהאשה סזטערט טובא
 כסבואר בספרי אנרות סשה אנה"ע סי' ע'א שלכן פשוט לכל
 שאין שייך לרון בענין זה כי אם רב טובהק גדול בתורה
 וספורסם בהוראה שירון בזה סכל הצדדים, וסחסת זה כשאלה החר-
 פעסית שבא לירי אסרתי, וחלילה לשום רב להורות היתר בנידון
 זה סתוך ספרי. ויעיין סה שכתנתי בהקדמתי לאגרות סשה
 על או"ח.
 אכן סכיון שיש לחוש עדיין שיקילו בזה להורות אלה שאינם
 ראויים לרון בענין חסור כזה ופן יצא סכסול להתיר גם
 בסקום האסור, צריך לגדור נדר שלא יתירו זה בשום אופן
 אף רב היותר טובהק.

ידידו, משה פיינשטיין

יז. שו"ת ציץ אליעזר (חלק ט סימן נא קונ' רפואה במשפחה שער ד פרק ה') [המשך]

אנו רואים כמה שהבעל אגרות משה חזר בו ושב לכרכר על אודות ההיתר שכתב בזה, וכמה שהדגיש לכתוב בדבריו מהאיסור החמור שבדרך כלל ישנו בזה, ומעדותו שהעיד על עצמו שלמעשה כשבא לידי שאלה כזאת אסר מלעשותה, ולא נחה דעתו בחששו כנראה בנפשו הטהורה פן ואולי יבוא בכל זאת מי שהוא להורות למעשה היתר בדבר עד שמצא לו לבסוף איזה נימוק לגדור את מה שחשב שאפשר לפרוץ והסיק שלמעשה צריך לגדור גדר שלא יתירו זה בשום אופן אף רב היותר מובהק.

יח. שו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק ב סימן טז)
בדבר טעסט שהרופא צריך לעשות בזרע הבעל כדי לידע איך לרפאותו שיוליד כ"ב תמוז תשכ"ג. מע"כ ידידי הנכבד בר אוריין ויר"ש מר יצחק אייזק ראזין שליט"א.

...ומ"מ הייתי אומר שיחכה מלעשות בדיקה זו עד שימלאו חמש שנים מיום הנישואין כי מצוי טובא שאין נשים צעירות מתעברות עד איזה שנים ולכן אולי אין הצורך גדול עדיין כי יש לקוות להשי"ת שתתעבר אשתו בקרוב ולא יצטרך לקולא זו. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין

יט. שו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק ד סימן לב)
תשובות להערות עלי בענייני אישות ועוד עניינים שונים. ער"ח מרחשון תשמ"א מע"כ ידידי הרה"ג אליקים אלינסון שליט"א שלום וכל הטוב לעולם אחדשה"ט באהבה ובכבוד הראוי.

ה. זריקת זרע נכרי למעי אשה, וזריקת זרע הבעל למעיה.

הנה ממה שכתבתי בתשובותי בח"א אה"ע סימן ע"א ובח"ב אה"ע סימן י"ח וכן מה שכתבתי בח"ב סימן י"א כולם אמת וברור לדינא לא שייך להתחרט מהם וליכא שום חששות בזריקת זרע של נכרים, אבל למעשה לא הוריתי לעשות כן מטעם שלענין קיום מצות פו"ר לבעלה אין זה כלום, והאשה הא אינה מחוייבת, ושייך שיצא מזה קנאה גדולה לבעלה ולכן אין זה עצה טובה, ולאלו שחלקו עלי השבתי תשובות

ברורות ולא נדפסו רק התשובה שהשבתי להגר"מ בעל שו"ת חלקת יעקב זצ"ל הדפיס בספרו מחמת שהיו בידו (וכעת נדפס גם בסוף חי' למס' כתובות) ויותר לא רציתי לכתוב בזה אף לפלפולא בעלמא, אבל ודאי אין ליעץ לעשות כן מטעם שכתבתי, ואם אחד עשה כן הולד כשר אף לכהונה...

כ. רשומי אהרן (ח"א, עמ' כד)

לן] פעם באה אשה ביחד עם אביה לבקש היתר להזרעה מלאכותית, ומו"ר זצ"ל לא התיר את הדבר בשום אופן. ונימק בעיקר משום שני טעמים נפרדים, א'- כי אם תגלה לבעלה שרוצה לעשות כן, הרי הוא לא יסכים, כי הבעלים לא אוהבים את זה, ועוד ב'- אם לא תגלה לבעלה יהיה בזה משום גזל, כי הרי הוא מגדל ומאכיל ילד שאינו שלו בעצם. וכאן יש לציין דמה שהתיר בספרו שו"ת אגרות משה, הוא רק לומר שאין דין ממזר לילד שנולד אבל לא התיר לעשות כן לכתחילה.

"שמשפטיה אמת"

בין שהוא להחמיר בין שהוא להקל"

כא. דברות משה (מסכת כתובות, עמ' רמז-רמה)

ג. הוראת דבר תמוה לרבים

ומה שהביא כתר"ה ממה שאסור לחכם להתיר דבר התמוה שנראה לרבים שהתיר את האסור שאיתא ביו"ד סימן רמ"ב סעי' י, וסובר כתר"ה שאף ענין זה נחשב דבר התמוה לרבים, הנה דין זה הוא מהגמ"י פ"ה מת"ת אות ו' הובא בש"ך ס"ק י"ז שהוא רק במקום דיש לחוש לתקלה כהא דרב דמשום בקיאותו יתיר מום שאינו ניכר לרבים שהוא מום קבוע ויסברו שיש להתיר גם במום עובר, בסנהדרין דף ה' ע"ב, וכן הוא מה שהביא מר' חנינא דפלי קורטא דגרגשתא ובדיק ביה דיבואו גם אחרים לבדוק כן והם לא בקיאי בנדה דף כ' ע"א, (והוא דלא כפרש"י שם שהלייט עליה ר' ישמעאל בר"י הוא רק על אחרים העושין כן ורי חנינא היה רשאי), וכן בהא דכלו חיותא דר' מרי בר רחל משום שכו"ע לא ידעי לאקנויי קנין גמור

יבואו לשאול ממנו הוראה במומי בכורות, ומה שלהגמ"י היה אסור לר' חנינא לבדוק בקורטא דגרגשתא הוא משום דמצד חיובו להורות לא היה מחוייב לבקש קורטא דגרגשתא לבדוק אלא רק לפי ראות עיניו לבד לכן היה אסור לעשות יותר מחיובו כיון שיהיה זה דבר תמוה, והא דנענש ר' מרי בר רחל הוא משום דלא היה בהוראה אלא עבד המעשה בבהמותיו. אבל כששאלו ממנו דבר הוראה מחוייב להשיב דין האמת לדעתו אף שהוא דבר תמוה כדהוכחתי מרב. עכ"פ דין זה לא שייך לעובדא דידן.

כב. דברות משה (מסכת כתובות, עמ' רמז)

ו. אם מותר לומר על איסור מדרבנן שהוא מה"ת ומש"כ כתר"ה ראייה שרשאין לומר על דבר היתר או איסור דרבנן שהוא אסור מדאורייתא אף שהרמב"ם סובר בפ"ב מממרים ה"ט שהוא בבל תוסיף אם נדמה להאומר שהוא צורך שעה כדי שישתקע הענין ויהיה נתקבל בעיני הבריות, מהא דב"ד מכין ועונשין לצורך שעה ברור שגם כשמכין ועונשין שלא מן הדין כשיאמרו שהוא דין התורה להלקות למי שהטיח באשתו תחת התאנה יהיה אסור להרמב"ם משום בל תוסיף ולכו"ע עכ"פ איסור איכא לשקר בדיני התורה בין לקולא בין לחומרא והרי להיש"ש ב"ק פ"ד סימן ט' הוא ככופר בתורת משה ומחוייבין למסור עצמן למיתה ולא לשנות הדין שנמצא שהוא איסור עוד יותר חמור מאיסור לאו דבל תוסיף, והחת"ס שכתב דאיכא עשה ול"ת בהלנת המת הרי כתב שהוא משום שהרמב"ן סובר כן ואמר זה אליבא דרמב"ן שהרי אפשר לפסוק כמותו בדבר זה דהרי מכין שאין נפקותא לדינא בזמננו ליכא ראייה שאין הלכה כרמב"ן לכן כתב החת"ס זה שאין נפקותא לדינא שהוא לומר שמחמת זה אפשר שהוא כרמב"ן באמת. עכ"פ גם כשמכין ועונשין למגדר מלתא הם אומרים בפירוש שהוא למיגדר מלתא, ובהמאירי ב"מ דף נ"ה בדברים שעשו חזוק בדבריהם כשל תורה שהביא כתר"ה לא כתב שאומרים שהוא מן התורה אלא אמר שמפני הפרצה החמירו בו כשל תורה ולא הקלו בו כשאר דברי סופרים ולכן איני רואה מה הביא כתר"ה מדברי המאירי.

בבכורות דף ג' ע"ב שיבואו לידי תקלה, אבל כשליכא תקלה יש להורות אף שהעולם סוברין זה לאיסור וכמפורש זה בשירורי ברכה בשם תפארת למשה לפ"מ שמבאר דבריו והביא ראייה מהא דרבי התיר בית שאן בחולין דף ו' ע"ב. וגם לבד זה הא לא שייך כלל דבר תמוה בזה, דכי עד עתה היה מנהג אצל מורי הוראה לאסור שהרי רק עתה מעת שנתחדש ענין זה התחילו לדון על זה שודאי רשאי מי שסובר שהוא מותר להתיר ואין להחשיב מה שישנם מורי הוראה אחרים הסוברים לאיסור לדבר תמוה להתיר שהרי גם אלו הסוברין לאסור יודעין ומבינים גם צד ההיתר ואין להיות להם תימה כשישמעו שיש סוברין להיתר, ואם אין מבינים כלל צד ההיתר אינם מורי הוראה בדבר הזה ואין לחוש להם כלל כי יש להם לעיין בדבר ויראו צד ההיתר ששוב לא יהיה זה דבר תמוה. ועיין בסנהדרין דף ק' ע"א ברבא כי הווי מייתי טריפתא דבי בנימין קמיה כי הווי חזי טעמא להיתרא אמר להו תחזו דקא שרינא לכו עורבא ופרש"י שהיתר זה אינו מצוי בתורה אלא סופרים אמרוהו, שזהו חדוש ודבר תמוה להשוואלים ולא חש מלהתיר, ועיין במהרש"א שם שהטעם להיתרא לא היה גלוי אלא לפי הנראה היה הדבר אסור שכוונתו שלא על כל דבר היתר היה אומר דשרי עורבא רק על חדוש גדול שלא היה ידוע אף לת"ח מורי הוראה היה אומר דשרי עורבא אלמא שחסרון הידיעה טעם ההיתר לא נחשב זה דבר תמוה, או כדבארתי מחמת שאין לחוש למכשול, אף שבעינינו טרפות יש מקום לחוש מפני ריבוי פרטי הדינים שיטעו להכשיר בדומה בעיניהם לזה שהכשיר רבא אולי מהידיעה לכל שיש הרבה דינים יעינינו טובא ולא יבוא מזה למכשול.

ועוד משמע לע"ד דכשנשאל החכם צריך להורות כשדעתו שמותר אף שהוא דבר תמוה, דאם היה אסור מ"ט לא רצה רבי ליתן רשות לרב להתיר בכורות משום דמחמת בקיאותו יתיר מומין דלא ידעי אינשי הא לא חשוד רב לעבור על איסורין וא"כ אף כשיהיה רשות לרב להתיר בכורות לא יתיר בכורות שיהיה תמוה לאינשי, אלא מוכרחין לומר דרב היה צריך להתיר כפי הדין שסובר אף שלא ידעי אינשי ויהיו תמוהים, ורק שבשביל זה לא נתן רשות לרב ולא

כג. שו"ת אגרות משה (אבן העזר חלק ב סימן יח)
 ...ולע"ד יש לתרץ בפשיטות דאף שלא מסתבר לומר כהמנ"ח שהמצוה לא תהיה על המעשה, אבל המעשה שנצטוו בפו"ר אינה הולדת הבנים **דזה אינו בידו** אלא המצוה וחיוב שעליו הוא לבעול אשתו ביאה גמורה שיהיה אפשר מזה להוליד. וראיה לזה מתוס' ב"ב דף י"ג ד"ה כופין שכתבו דמשעת העראה קא עקר ללא ועשה דפו"ר לא מקיים עד גמר ביאה עיי"ש, הרי דבגמר ביאה נחשב מקיים אף שעדיין לא נתעברה כלל כיון דרק זה בידו לעשות. וחיוב זה לבעול אשתו איכא עליו מצד פו"ר עד שיוולדו לו בן ובת שאז נפטר. ומדויק לשון המשנה ביבמות דף ס"א שלא אמר כמה בנים מחוייב אדם להוליד אלא אמר לא יבטל אדם מפו"ר אא"כ יש לו בנים, דפירושו דמצות פו"ר שעליו הוא הבעילה שרק זה הוא בידו ואין לו לבטל מזה עד שיהיו לו בנים. וממילא כשיש לו בנים כבר אף מבעילות שבעל כשלא היה מחוייב כשהיה עכו"ם או שוטה ולא קיים מצוה במעשיו מ"מ אין לחייבו שוב במצוה זו כיון שיש לו בנים שלא חייבה תורה מצוה זו למי שיש לו בנים, ובהכרח הוא פטור כמו בקיים פו"ר. עכ"פ איך שנימא אין לחלק בין אמבטי להוליד בהיותו נכרי או שוטה ואף ר"ל שפליג בנכרי משום דכקטן שנולד דמי מודה בשוטה שנפטר וכ"כ הוא באמבטי דלא כהמגיה בט"ז. ידידו מוקירו ומברכו, משה פיינשטיין

כד. ספר דרכי משה עה"ת (ח"א, עמוד שסז)
 הג"ר משה העס שליט"א ר"מ בישיבה קארלין סטאלין סיפר ששמע מהרב ר' חיים טווערסקי ז"ל הרב דביה"ח מיימאנדיס בבארא פארק שהיה מקורב למרן זצ"ל, שפעם ביקש מרן זצ"ל שיתלוה עמו בשביל להיות מתורגמן לדבר עם אשה שרצתה להנשא בלא גט מבעלה הראשון רח"ל. כשעלו במדרגות הבנין אל הדירה המבוקשת, כבר שמעו קולות של קללות נמרצות, וגם כשפתחו הדלת הוסיפו עוד לקלל בקול גדול. מרן זצ"ל דיבר עמה והסכימה לקבל גט. בדרך חזרה שאל הנ"ל את מרן זצ"ל מהו השיעור שצריך להשתדל כדי להפריש יהודי מעבירה? מרן זצ"ל השתומם ואמר, "מה השאלה כאן, הרי זה נוגע לקדושת ישראל".

כה. ספר דרכי משה עה"ת (ח"א, עמוד נט)
 סיפר הרב מרדכי [בהג"ר טובי'] גאלדשטיין שליט"א מו"ץ בירושלים: בקיץ בהרי הנופש היה מרן זצ"ל הולך הלוך וחזור בדרך. פעם אחת פגש אותו אבי הרב טובי ז"ל בשש וחצי בבוקר ושאל אותו באיזה סוגיא הוא עוסק? אמר לו מרן זצ"ל שעכשיו מוקדם בבוקר והוא משכים לומר תהילים לרפואת החולים.

R. Aharon Lichtenstein, Responsibility and Compassion: A Eulogy for Rav Moshe Feinstein zt"l

Someone once commented wisely, "There are poskim who are willing to slay every Jew for the sake of the law, while others are willing to slay every law for the sake of a Jew."

A great posek has to know the proper balance between concern for the truth of Torah and concern for the human dimension of the ruling. This balance was the secret of R. Moshe's greatness.

הערות: עיין מש"כ בספר מסורת משה (ח"ד, עמ' רמא, שעב) שהתייחס לגידון דידן. במשך השנים כמעט אין אחד מגדולי הפוסקים שיכול למנוע מלכתוב דעתו על הגידון דידן - יש לעיין בשו"ת מגנת יצחק (ח"ד, סי' מה), שו"ת שרידי אש (ח"ג, סי' ה), שו"ת משנה הלכות (ח"ד, סי' קס), שו"ת שבט הלוי (ח"ג, סי' קעה), שו"ת תשובות והנהגות (ח"ב, סי' תרצ), ויש למצוא עוד מקורות מלוקטים בספר פתיחת האגרות (עמ' תקנת-תקסס), עיי"ש. ואע"פ שבהאנו דעת הגרש"ז צצאמרו בקובץ נועם, יש לראות תשובתו שהודפס בשו"ת מגנת שלמה (מהדו"ת, סי' קכד, אות ד).

וקרוב לסוגיתנו, יש לעיין במש"כ רבינו באג"מ (ח"ד סי' סז-עד) אודות שימוש במוך, מניעת הריון וכדומה, ועיין היטב במה שמאריך נכדו בספר מסורת משה (ח"ב, עמ' שז ולהלן) לבאר פסקיו.

